

Агоп Мелконян

Един толкова
сентиментален човек
(Писма до Мариана)

1

19 март

Здравей!

Четвърти ден вали и ми се струва, че Ной ще трябва отново да събира животните...

Много неща са се променили в този град. Срещам познати от детството лица (библиотекарката, учителят ми по история, кафеджията бай Вахан) – сякаш са разрушени, трудно откривам лицата им отпреди трийсет години, посипани под белезникавия пясък на времето. И към мен ли то е било толкова несправедливо, моята възторжена младост – колко много разочарования съм ти спестил...

Пак започнах сърцераздирателно. Ще се усмихнеш игриво и ще кажеш, че е от дъжда: поначало, когато вали, ставаш един такъв нефокусиран. Аз, верен на нрава си, ще възразя, тогава ще извърнеш към мен глава и ще ме приканиш с очи: кажи го де, кажи го, щом не е от дъжда...

Беше лято. Беше слънце и свобода. Изкачвахме стръмната улица, която свързва градския часовник с морската градина. Вървах мъничко след теб, на половин крачка назад, за да се радвам на загара на раменете ти, на изящното очертание на гърдите, на размирната ти привлекателна женственост, която ме прави екзалтиран хлапак. Много неща трябваше да ти кажа тогава (за времето и преди всичко за горчивината му), но ме смутиха разноезичната пъстра тълпа, самоуверените бицепси, ходилата в джапанки. След час беше късно. След час беше непоправимо късно – тогава още не знаех, че нищо между нас няма да се случи навреме.

(Защо никога не сме били заедно в този град?)

До самия бряг на морето има естрада с формата на мидена черупка, проядена от солени пръски и варосана от непредпазливите свободни гларуси. Ако сме били сами, значи е единственият случай, когато сме били сами. Не помня. Помня само, че ти разказвах за едно свое откритие: в този град слънцето се ражда като Афродита от морето и умира на покрива на един мръсен панелен блок. Помня още: вятърът настояваше да направи от шапката ти птица и тя охотно размахваше снежнобялата си периферия. Помня още: слушахме музика – свиреше самотен мъж, загледан в нищото. Или може би в собственото си минало, което е пак

същото.

– Моят учител по музика. – казах. – Припечелва през лятото. За децата си припечелва.

– Свири сам – ти се усмихна тъжно, а сякаш е цял оркестър: акордеони, цигулки, барабани, флейти. Всичко едновременно, а сам човек.

– Техника. – казах. – Електронни синтезатори на звук. Кутии, наблъскани с интегрални схеми.

– Страшно е. – и стисна уплашено дланта ми. Дали тогава разбрах, че само страхът може да ни свърже?

– Страшно ли? Напротив, триумф на знанието.

– Страшно е – повтори и долових трескавото ти потръпване. – Кутиите свирят без нас. Музика без човеци – не е ли чудовищно?

Стана, притича през пясъка и нагази до колене във водата – искаше морето да измие страха ти. Но морето не измива страха, защото не го разбира.

(Никога не сме били заедно в този град.)

А сега вали. Четвърти ден вали неспирно и Ной започна да събира животните.

Спомняш ли си къде е площадът с големия зеленикав храм? Вчера пресичах този площад, захлупил ниско чадъра, гледах съвсем пред ходилата си (не локви, а реки!), просто разхождах меланхолията си, когато внезапно дочух музика. Тънка музика, изящна: деликатна, почти чуплива вибрация на въздуха. Вляво е концертната зала, помислех си, значи репетира. „Значи търсят врата, през която се излиза от времето.“ – би казала ти, затова се спрях да послушам; небето изливаше мокрото си проклятие, вятърът свирепо блъскаше водната пелена в коленете ми, храмът ме защитаваше с достолепието си, студът беше стигнал до костите, дотам някъде се бе просмукала и моята опустошаваща меланхолия, затова се спрях да послушам Четиридесетата симфония на Моцарт.

Някъде в средата на третата част (още чувам този лекокрил менует!) долових хлипане. Някой седеше върху мокрите стъпала, направо под дъжда, облегнат на влажната стена, открит за вятъра и за всички човешки бедствия, и хлипаше. Познавах го – Учителят. Брадясал, със сако на голо, обут в смешни старовремски сандали, хиляда години по-стар от лятото. Приблжих се, но не ми обърна внимание. Протегнах чадъра над него (със същия жест някога на празниците му поднасях цветя); тогава вдигна очи и с едва забележимо движение на главата ми каза: няма нужда, вече няма нужда.

– Плачеш. Заради дъжда ли?

– Не – каза Учителя.

– Значи заради музиката?

– Не – каза Учителя.

– Тогава защо?

– Заради себе си – каза. – И заради теб. И заради всички.

(Спомням си първия си урок. Деца, каза тогава той, музиката е най-късата пътека до душата, но по нея минавайте внимателно, защото зад храстите се крие отчаянието...)

А музиката звучеше – изтънчена, разнежваща, въпреки дъжда и въпреки отчаянието, което се крие зад храстите. Нямахме повече какво да си кажем, затова – не знам кои сили ме принудиха да го направя – реших да вляза в залата и да послушам. Минах на пръсти по мрачния коридор с тежък дъх на цигари, закачих чадъра и шлифера си на гардероба и внимателно отворих вратата – музиката изведнъж стана по-мощна, а с нея дойде и непоносимият мирис на плодово масло. Притичах до последния ред и седнах на крайния стол.

Тогава разбрах всичко.

На сцената нямаше нито един музикант.

Цигулките лежаха хоризонтално във въздуха, а лъковете се плъзгаха по струните, сякаш дърпани от пръстите на съдбата. Контрабасите стърчаха горди като лордове, клавишите на рояла потъваха сами, мъхестите глави на палките подскачаха в такт върху изпънатите кожи на тимпаните, флейтите се полюшваха приспивно, а отпред елегантна пръчица рисуваше странни фигури върху празнотата...

Оркестърът свиреше без нито един музикант. Залата беше празна – само аз и унесените инструменти, и Четиридесета симфония, и дъждът навън, и вятърът, и хлипащия Учител. А когато дойде краят, когато отзвуча последният тон, когато цигулките се отпуснаха изнурени до пюпитрите, когато палките се скръстиха покорно върху кожата на тимпана и пръчицата на несъществуващия диригент се отпусна прилежно върху нотните листове, тогава, или секунда след това, когато се освобождаваш от захласа и отново се връщаш във времето, тогава, Мариана, от стотиците столове, по-точно от облегалките на стотиците столове се надигнаха бионични ръце и започнаха да ръкопляскаат! Тънки ръце, восъчни, покрити с бледожълт полимер, под който се виждаха релета и пружини, започнаха да ръкопляскаат, а някои хвърляха цветя към сцената...

Изкрещях и хукнах навън. Учителят го нямаше, не притичваха минавачи, автомобилите бяха застинали празни по улиците, дърветата стърчаха в ужасяващо вцепенение – и никой, и нищо, само дъжда, само

вечен, безспирен, тягостно равномерен дъжд...

От залата още се чуваше шумният възторг – те съпреживяваха без нас и се наслаждаваха без нас. Това беше тяхното отмъщение за наивността ни – безсмислено е изкуството да бъде вечно, щом животът е кратък. Не е ли по-добре да е обратното?

Продължава да вали и е време Ной да събере животните.

Лека нощ.

2

22 март

Здравей!

Днес денят е равен на нощта. Днес е първият пролетен ден. Искам да сме заедно, нито един празник не сме били заедно (празниците всеки прекарва в семейството си). Ти ще се усмихнеш и ще кажеш, че е празник, когато сме заедно. Аз, верен на нрава си, ще попитам защо, тогава ще извърнеш към мен глава и ще ме приканиш с очи: кажи го де, кажи защо е така...

Нашата улица води до входа на плажа. Малко преди да стигнеш стъпалата към морето, миг преди да видиш оловната му повърхност, вяло има една сладкарница. Духаше остър вятър, дърветата се бяха изгърбили в усилия да му устоят, носеше пронизващи ситни пръски, затова се скрихме вътре. Седнахме съвсем до печката, миришеше на сухи дърва и кафе, ти грееше премръзналите си пръсти, а момичето зад щанда гледаше разсеяно встрани, защото говорехме за любов.

Някой от нас каза, че любовта е особено състояние на душата, а другият отвърна, че непременно го изгърваваш през всичките тези години. Скиташ, дишаш, танцуваш, погребваш, пишеш книги – все ще се случи да паднеш, а паднеш ли, това мъничкото се изтърколило, срие се между нещата наоколо, потъне някъде – върви, че го търси. Виж, ако беше някога...

– Някога ли? – не гледаше мен, гледаше огъня. – Някога – може би.

Още не бях свикнал с мисълта, че всичко между нас ще се случва късно. Понякога толкова късно, че ще остава незабелязано.

Говорихме дълго, уморително дълго за любов – за любовта като нещо външно и странично, за любовта без лице. Само аз видях, че момичето плаче. После то ми направи таен знак да погледна навън, а там, на улицата, направо под дъжда и без чадър стоеше любовта, завита в протрития си шлифер, и чакаше на спирката автобуса, за да си замине.

(Всъщност ние никога не сме били заедно в този град.)

Тази сутрин отидох в същата сладкарница. Беше приветливо, по стените имаше празнична украса – мартеници, хартиени цветя и бездарно нарисувани щъркели. Момичето ме позна, потърси те с поглед около мен, но после реши, че равнодушието е задължително за професията ѝ.

Едва бях отпил първите глътки кафе, когато към мен се приближи мъж на неопределена възраст, със странно източено лице, за което мога да кажа само, че беше уморено. Стоя няколко секунди прав, сигурно събираше смелост да започне, но аз предпочитах да съм сам.

– Свободно ли е до вас? – попита. Гласът му беше сух, дразнеш, сякаш отдавна не беше говорил. Седна, макар да не реагирах.

– Аз съм режисьор. – започна след минута той.

– Убеден ли сте, че това ме интересува?

– Подготвям спектакъл. – продължи той, без да обръща внимание на хапливата ми забележка. – Труден спектакъл, много труден. Искам да стане нещо невиждано.

– Всички правят нещо невиждано – казах, – а после просто не става за гледане.

Усмихна се хитро и сякаш мнително. Знаеш, светът е пълен с гении, които искат да правят невиждани неща, а после или стават сервилни чиновници, или се пропиват.

– Трябва ми сценично пространство – продължи той. – Разбирате ли, функционален обем. Всичко останало е готово. Осветление, звук, декор, сценични ефекти – всичко.

– Опитайте в някое читалище. Читалищата са задължени да стимулират амбициозните любители.

Той пак се усмихна хитро и едва тогава ми хрумна мисълта, че лицето му е съвсем особено.

– Моите представления са други – каза Режисьора. – Не, не театрални, съвсем други. Те се изпълняват в четиримерно пространство – време, както се казва, в пространство на Минковски. Сигурно сте чували специалната теория на относителността...

– Оставете ми на мира! – креснах. – Сценарии не пиша, не разполагам с никакви пространства и изобщо ми се махайте от главата!

Разбрах, че съм постъпил нетактично, той сви обидено устни, затоа продължих по-любезно:

– Наистина не разбирам какво искате от мен.

– Нищо – отвърна той. – Всъщност нищо. Искан само да кажа, че е трудно... Не, не невъзможно, но трудно... Неопределеността е голяма според принципа на Хайзенберг, много трудно е да се локализира и точното време, и точното място, да се събират точно тук и точно сега...

– И вече трябва да ми е по-ясно, така ли?

– Знаете, нали, квантовият вакуум може да роди всичко. Вселената също е родена от квантовия вакуум. Въпрос на флукуация, значи може,

но трябва много енергия, много...

– Добре – казах, – напишете молба до някоя електроцентрала и довиждане.

Вече се бях изправил, когато Режисьора ми направи знак да бързам и посочи с пръст зад гърба ми. Обърнах се – на ъгловата маса до прозореца седяха момче и момиче. Той – къркочос, с редиичък хлапашки мустак, с небрежно разкопчана ученическа куртка, някак сантиментално вторачен в нея, а тя – с коса като пухкав калпак и красива в своята свенлива сияйност.

– Познавам момчето-казак, – въпрос на грим, но най-вече плоска шега.

– Не е шега – отвърна той, – а флукуация. Игра на квантовия вакуум. Сега сте двамата, нали това искахте – тук, двайсет години по-рано?

– Тя ли е?

– Така е изглеждала в Ломската гимназия или във Видинската, не помня.

– Мъртви ли са?

– Защо „са“, трябва „сме“. Не мъртви – бездвижни. Не им достига енергия.

– Направете нещо, моля ви!

– Не им достига енергия. – повтори той.

– Колко – джаул, мегаджаул, сто?!

– О, много повече... Колкото за една пролет.

Вероятно забеляза недоумението ми, затова продължи:

– Пролетта също е флукуация. Пролетта също е спектакъл. Мой спектакъл – допълни Режисьора с гордост. – Трябва енергия – за всяка тревичка, за всеки цвят, за всяко ново събуждане. Ето толкова много.

Той ръкомахаше възбудено, сякаш повече разказваше с ръцете си.

– Има организатор, но всичко зависи от мен, аз съм режисьорът. Мога да направя невиджани неща, но толкова е лимитът, не отпускат повече.

– По дяволите пролетта!

Той мигом застина и ме изгледа с изумление:

– Искате да кажете, че трябва да прехвърля енергията към вашия...?

– По дяволите пролетта! – повторих. – Имало е милиони пролети, милиарди, а това не може да се повтори, не може!

Той разглеждаше разсеяно украсата по стените – мартениците, хартиените цветя и бездарно нарисуваните щъркели.

– Нямам право. – каза Режисьорът. – Пролетта е надеждата, че всичко пак ще се повтори. Разбирате ли – всичко трябва пак да се повтори, иначе...

Последните думи той каза особено, като прокоба, но аз бях неумолим. Не знам дали ще ме оправдаеш, дали ще простиш този висш егоизъм, но това беше единствената възможност да те спася за себе си, а съвестта ми е свидетел, че никога нищо не съм искал повече.

– Добре. – каза накрая Режисьора. – Цената е висока, може би точно затова... Щом на тази цена сте готов, може би наистина си заслужава... Да започваме, хайде! – той плесна с длани. – Всички по местата си. Осветление? Звук?... Къде пак е изчезнал този холоскопист!

Той сякаш наистина ръководеше някакъв невидим екип и после сякаш наистина започна неговият спектакъл (или може би нашият?!), защото всичко потъна в някакво сияние с цвят охра, и те двамата (извинявай, ние двамата) внезапно се раздвижиха. Момчето запали цигара, но веднага я скри в шепата си и до края пушеше тайно. После каза, че любовта е особено състояние на душата, а тя: значи трябва душа. А душата е нещо толкова мъничко, допълни тя, че непременно ще го изтървеш през всичките тези години. Той разпалено заговори за любов, дори изречитира няколко стиха, а тя: такива като теб скитат, дишат, пият, танцуват, пишат книги, значи все ще се случи да паднат, а паднеш ли, това мъничкото ще се изтърколи, ще се скрие между нещата наоколо, ще потъне някъде – върви, че го търси. Той се опита да я убеди, че я обича почти истерично и ако не днес, след десет години, след двайсет, все едно, някой ден, непременно някога...

– Някога ли? – тя не гледаше към него, гледаше навън. – Някога – може би.

– Стоп! – креснах. – Спрете!

Прожекторите угаснаха, охрата се стопи и тогава видях, че отвън на улицата, направо под дъжда и без чадър, стои любовта и чака на спирката автобуса, за да си замине.

Ето това се случи тази сутрин. В началото реших да не ти разказвам историята с Режисьора, защото може би ще се натъжиш; после обаче се сетих, че сигурно сега се разхождаш сама в някой от софийските паркове и се питаш защо ли тази година пролетта на идва. Ето затова не идва.

Режисьорът рече: пролетта е надеждата, че всичко пак ще се повтори. А аз не го разбирам – всичко се повтаря и всичко е неповторимо.

Ти проумяваш ли го?

Лека нощ.

3

25 март

Привет!

Днес по християнския календар е Благовещение. На днешния ден от небето се спуснал архангелът Гавраил, за да извести, че Мариам, жената на Йосиф, е непразна. „Ангелът влезе при нея и рече: Радвай се, благодатна! Благословена си ти между жените!“

Но аз искам да ти пиша за съвсем други неща.

Всяко момче в своето детство има един таван, пълен със стари вещи и тайни. Там – между сандъците с парцали, пожълтелите стари книги и развалената шевна машина „Сингер“ – минават съкровени минути на неговото детство; там то размишлява за великите загадки на простия свят и през капандурата вечер гледа звездите, за да слее мистерията на собственото си съществуване с вечните мистерии на Вселената. Тъй с годините наивният мъничък фантазър преживява грандиозна трансмутация на душата, след която става възможен, веществен и търпим.

Аз също, разбира се, имам свой таван. От него някога се виждаше целият мой свят – съседското момиче Христина, морето и половинката на Млечния път. Прекарвах там минути и на блаженство, и на терзания, защото исках да слея тези четири (плюс себе си) първоелемента в една субстанция, но нищо не се получаваше – чак по-късно разбрах, че четирите стихии все още съществуват точно защото не могат да се слоят. Но тогава обичах Всичкото и вярвах, че най-великото удоволствие е да преодоляваш съпротивата на материята, когато не иска да става душа.

Днес по съвсем друг повод се качих – сега таванът е просто склад за отпадъци, магьосниците са взели своите магии и са се пренесли при друго момче. Сега там мирише на старо, пак е хаос, но го няма въображението, което с божествен замах прави от хаоса Вселена. Останало е само белезникавото петънце в горния десен ъгъл, две педи над вратата, светлозелено, с големина на орехче, не – с големина на грах, което ме връща назад към една мъничка тайна и една голяма вина...

Открих го съвсем случайно. Може би съм си представял как спасявам от разбойници съседското момиче Христина или как намирам на морското дъно невиджано златно съкровище, което непременно ще й подаря, или как я открадвам на кон от нейния дворец – не помня

отдавна беше. И тогава съвсем случайно го открих – малкото светлосиво паяче в горния десен ъгъл, две педи над вратата. Не знам с какво привлече вниманието ми, но имаше таен сигнал, някакъв призив: ето ме, дойдох, аз съм тук, нали ме чакаше?

Така започна нашето необикновено познанство. Първо трябваше да му дам име и го нарекох Обрешко. После реших да науча нещо за него, затова посегнах към книгите: паяци, Арихниди, клас членестоноги безгръбначни, тялото им се състои от главогръд (просома) и коремче (епистосома), шест двойки крайници, но само четири служат за придвижване, останалите две двойки са горната и долната челюст, дишат с трахеи и бели дробове... Повече от двадесет и пет хиляди вида! Какъв ли беше моят Обрешко? Най-много приличаше като че ли на Микратена скреиберзи или може би на Нефила, но едните живеят в Бразилия, другите – в Лаос. Как ли бе дошъл от толкова далеч?

Ти сигурно сега очакваш да ти разкажа нещо съвсем необикновено – тъй де, на фантаста трябва да му се случват свръхестествени неща. Например моят Обрешко да има осем двойки крака или да не диша обикновен въздух, или да е направен от невъзможни сплави и изобщо да е другопланетен брат по разум. Ще те разочаровам – такива паяци има само в разказите, и то не винаги в най-добрите. А Обрешко си беше съвсем нормален – с главогръд и коремче, с шест двойки крайници, от крехка земна плът...

Само дето можеше да говори.

(Виждам как въртиш глава и казваш: знаех си, че накрая пак ще го извъртиш към шантавото.)

Шегувам се, естествено, изобщо не можеше да говори – как ще говори, щом използва за челюсти крайниците си. Той просто предаваше мислите си на разстояние.

(Ех, пък и ти! Че ако е съвсем-съвсем нормален, защо ще идва в моя таван? Ще иде в нечий друг, нали?)

Ето, спомних си и ми стана весело. А всъщност не беше никак весело...

Не е трудно да се гледа паяк в домашни условия. Няма нужда от специални грижи, само ловиш мухи и му ги носиш. Започнах методично да избивам мухите в квартала и само за десетина дни Обрешко наедря, заглади епистосомата си и стана ленив и съзерцателен.

Тогава започна нашето философско общение.

Ако трябва да бъда откровен, ще ти призная, че в разговорите участвах само аз. Разказвах му за себе си и за света около мен, споделях

възглед за нещата, а той само от времена време казваше: „Да, разбира се.“ Или „Не, разбира се.“ И само в изключителни случаи „Може би да, може би не.“ Не, не казваше, а изпращаше своята телепатема, която аз улавях свръхсетивно.

Веднъж му разказах, че ние, хората, уважаваме паяците, затова е забранено паяк да се убива. „Да, разбира се.“ Някои дори вярват, че паяк е спасил младенца Христос от мъченията на цар Ирод. „Не, разбира се.“ Разказва се, че паякът е първият тъкач и строител, а има дори и свещени паяци – Ареоп – Енап и Сусистинако. „Да, разбира се.“ Но все пак паякът си е паяк, безгръбначно насекомо, докато човекът е разумно същество, най-висшето в природата и вероятно единственото интелигентно във Вселената. „Може би да, може би не.“

Така си разговаряхме с паяка Обрешко и ти сигурно не се изненадваш, защото момчетата могат да говорят с всичко.

Докато един ден...

Току-що се бях върнал от плаж, чувствах се уморен, отпаднал, като че ли изсмукан от водата и слънцето, искаше ми се да остана сам, да се отпусна, затова се качих направо на тавана, излегнах се на стария диван и притворих очи. В онези странни мигновения между реалността и съня, когато все още си и тук, и в прегръдките на Хипнос, точно на границата между истината и халюцинацията, между трезвостта и видението, ми се стори, че Обрешко се е вторачил в мен, че ме гледа някак особено, после стана неспокоен и започна да расте... Стана голям почти колкото мен, чудовищен, отвратителен, с грамадни мъхести крака, някак странно се спусна от ъгъла и тръгна към дивана, злокобно движейки своите челюсти крайници. Искях да му изкрещя да се маха, защото се страхувам, защото е ужасяващ, а съм сам и безпомощен, но сънят бе по-силен, като че ли потънах в някаква безпространственост, мъчително дълбока, лепкава, изсмукваща всякаква съпротива, тъмна като безнадеждността. После в мрака покълнаха светли искрици, разтегнах се и станаха тънки нишки, или може би пътечки, фини, олюляващи се, разтегливи. Стори ми се, че вървя по тези нишки, наоколо е космическа нощ и пустота, нишките отиват някъде в безкрайността, дори отвъд нея, а аз съм мъничък, нищожен, прашина, която всеки миг ще падне, няма да удържи и ще падне надолу, надолу...

– Дойде ли? – чух могъщ глас, от който изтръпнах.

Може би съм искал да отговоря, защото открих, че нямам глас, или няма звук, който да пренесе гласа ми.

– Знаех, че ще дойдеш. Тъй пише в Праджапати.

Вече не беше страх и безпомощност, а ужас и отчаяние; осъзнах, че не мога да направя нищо друго, освен да хукна по тези разтегливи нишки напред, далеч отгук. Но къде ли можех да се скрия – бях гол и самотен в целия Космос, бяхме само аз и той, и този свръхчовешки глас, който извираше от белите дробове на пространството...

– Тъй пише в Праджапати – ще дойдеш. Трябва да се намери поне един, пише там, който да разбере истината. Защото Брахма е велик и изтъкава от самия себе си паяжината на световните закони и същности. Той живее милиард пъти по милиард години и тъче космическата плът, а вие сте само мънички паячета, които тичате назад напред в неведение, безнадеждни и напразни, неосъзнаващи и безсмислени в своята извечна слепота, в своята празна любознателност и краткотрайност. Той тъче нишките, по които минават съдбите ви, вървите със самочувствието на разумни и искате да разберете нещата, а сте само боязливи паячета, жалки и нищожни, само паячета, само паячета...

Събудих се изпотен и уплашен. Мракът се стопи и видях спасителното присъствие на реалността – таван и капандурата, от която виждам съседското момиче Христина, морето и половинката от Млечния път. И сандъците с парцали, и пожълтелите стари книги, и развалената шевна машина „Сингер“. Там си беше и паякът Обрешко – мъничък, жалък и нищожен, тичаш напред и назад в неведение, безнадежден и напразен, неосъзнаващ и безсмислен...

Станах и с един яростен замах на юмука го убих.

Това си спомних днес, когато се качих на тавана. В горния десен ъгъл, две педи над вратата, има светлозелено петно с големината на орехче или на грях – всичко, което остана от моя приятел Обрешко. И всичко, което ще остане от мен и от теб.

Защото друг тъче космическата плът и нишките, по които минават съдбите ни. Затова нашите не се пресичат.

Но знаеш ли какво се сетих днес, Мариана? Гласът рече, че Брахма тъче нишките от самия себе си. Значи и Брахма е паяк, нали? Значи и Брахма е паяче, което тича напред и назад в неведение, безнадеждно и напразно, и някое момче го гледа, и някое момче разговаря с него, както аз с Обрешко, докато някой ден разбере и с един замах на юмука...

И докъде така?

Лека нощ и те целувам.

30 март

Привети от моя град!

На този ден преди десет години барба Милтиади пое към варосаните ангели.

Така казваше той, когато съседките го ругаеха за всеошните му гуляи: „Ще си иде барбата след запой, както е бил направен. Сложете го в сандък, ама без цветя, че не понасям да ме лазят буболечки, и подире го пуснете в дупката, без да циврите. И като се слегне земята, направете отгоре ангелче от цимент и го варосайте, че да е бяло. Друго не искам.“ Пък сляпата Рипсима се заяждаше: „Сичко ще направим, Милтиади, сичко, ти само си върви, че то твоето не беше пиене, не бяха жени...“

Отиде си преди десет години. А когато земята се слегна, момчетата събрахме пари и му купихме варосано ангелче – лекокрило, в позата на балерина. Защото барбата си нямаше никого освен нас.

Тогава си въобразявахме, че е стар морски вълк, стигнал до Канарските острови и Таити, а той отвърщаше през смях: „Море, между Обзор и Созопол съм направил десет хиляди тенджери боб със сланина.“ На Йордановден все той вадеше кръста от морето и събираше парсата, дори когато остаря – младите, казваше, нарочно се мотаят наоколо, че аз да го намеря, сигурно ме жалят.

Но ние чакахме Никулден. На този ден барбата ставаше неузнаваем – параден черен костюм със златисти копчета, с вратовръзка, избръснат и подстриган. Появяваше се към обяд, слизаше от небето като знамение, улицата греиваше с божествена светлина, жените се показваха на прозорците, часовниците спираха досадното си тиктакане, защото барба Милтиади отиваше до морето да се срещне с Николай Чудотворец. Отиваше винаги на едно и също място; ще спре напред пясъка, ще изуе обувките си, после чорапите, ще навие старателно крачолите до коляно и ще нагази в студената вода. Ще гребне с две шепи и ще отпие. Аз вече пих от теб, казваше, ти сега пий от мен – и драсваше с върха на джобното си ножче показалеца на лявата си ръка. Когато потече кръв, когато дланта му стане кървава, ще я потопи в морето и ще продължи: пий, както си пил от баща ми и от неговия баща, и от неговия дядо и тъй до началото на света. Пий, защото си приятел и защото си надежда, и

защото си хляб, и защото си любов, и защото си утеха. А ние, скрити зад храстите, чакахме да видим чудото, а чудо ставаше всеки път – барба Милтиади изваждаше ръката си от водата и по нея нямаше нито кръв, нито дори драскотина.

После ни завеждаше в „Белия делфин“ да ни почерпи с кебапчета. И докато ядем кебапчета, и докато той изпие шишето гъмза, ние все гледаме ръката и се дивим, докато някой събере кураж:

- Как го правиш това с ръката, барба?
- Аз нищо не правя, свети Николай го прави.
- Ами, че това е чудо!
- Чудо е – казваше. – Той затова е чудотворец.

Ние започвахме да му обясняваме, че чудеса не може да има, че всичко около нас е природа и природни закони, а останалото е мистика и заблуждения.

– Е, щом не вярвате, няма да го разберете – усмихваше се барбата. – За да го разбереш, трябва да вярваш.

Преди точно десет години той пое към варосаните ангели, оттогава никой не ходи до морето да се срещне с Николай Чудотворец. И улицата на Никулден не потъва в божествено сияние, и часовниците не спират от възхищение, и къщичките станаха жилищни кооперации, и между паветата вече няма трева.

Днес отидох на гробището да изпия шише вино с онова, което е останало от него. Нали съм ти казвал – аз съм сантиментален човек, обичам старите формалности, защото са прости, а носят утеха. Не, не е останало нищо от него, знам: стопил се е, разтворил се е в безсмъртния кръговрат на материята, разпаднал се е на микроелементи. Не защото е останало нещо и не защото изобщо остава нещо, щом вече си поел към варосаните ангели, а защото го е имало и го помня. Имало го е и го помня. Не си ли заслужава шише вино?

Лесно намерих мястото, защото сега никой не слага варосани ангели; сега над всеки мъртвец стърчи огромен мраморен паралелепипед като доказателство, че и там е желателно да сме еднакви. До ангелчето стърчи млад кипарис, а под него някой добродетелен човек е направил пейка.

Разговарях мислено с барбата и му разказвах как годините разпиляха момчетата от улица „Крайморска“, затова в първия момент не съм чул стъпките, а когато долових шума зад гърба си, той беше вече само на около метър – снажен, със силно прошарена коса, в елегантен бял костюм.

– Изплаших ли ви? – попита.

Не отговорих, защото разглеждах изумително красивата скъпоценност на ревера му – златен овал с изображение на морска звезда, инкрустиран с проблясващи светлосини камъчета. „Капитан – помислих си. – Океански милионер.“

– Мили спомени от детството, нали? – продължи той.

– Да, бяхме съседи. Аз го обичах.

– О, и аз! – възкликна той патетично. Бяхме великолепни приятели.

– Той имаше много приятели. – казах.

Мъжът в бяло сякаш се обиди, че съм подценил отношенията им, защото отвърна:

– Може, но мен той обичаше повече от всички. На Никулден винаги идваше при мен, да пийнем заедно.

– Никулден беше големият празник в живота му. – допълних аз. – На този ден той винаги беше ослепителен.

Замълчахме. Предложих му да отпие от шишето, но той отказа. „Не пиеш просташки вина – помислих си. – Богаташ.“

– Не, не е каприз. – каза той, като че ли разчете мислите ми. – Винаги съм бил въздържан. Дори казват, че като бебе не съм бозал от мама в средите и петъците.

– Откъде пък можете да знаете това?

– Така пише в книгите. – отвърна небрежно мъжът в бяло.

Духна вятър и донесе мирис на изсъхнали водорасли.

– Рано си отиде барбата. – казах, за да поддържам разговора. – Струваше ми се старец, защото бях дете, а излиза, че и петдесет е нямал...

– За тук винаги е рано. – каза непознатият, като наблегна на думичката „тук“. – За тук никога не е навреме.

– Да, гробището е една философия. Тук човек най-ясно осъзнава всеобщото безсмислие, тук разбира защо никога не стават чудеса...

– Никога ли? – неочаквано попита непознатият.

– Е, спомням си, барбата можеше. Барбата можеше едно-едничко чудо – да спре кръвта от ръката си, като я потопа в морето. Не оставаше дори белег. Едно-едничко чудо и само на Никулден.

– Тук няма никакво чудо. – възрази моят събеседник в бяло. – В морето има йод...

– Йодът си е йод, неговата кръв спираше в същия миг.

– Просто е. – и той се усмихна. – Трябва да се образува кръвен тромбопластин. Ако в кръвта има калциеви йони, факторът на Хагеман бързо се активизира, после протича вискозна метаморфоза на кръвните

плочици, образува се и предшественика на плазмения тромбин... Няма никакво чудо.

– Лекар ли сте?

– Не, пише го в книгите.

– Добре, но морето не може да знае всичко това! – настоях аз.

Той ме погледна от упор и озадачено:

– Защо? Защо морето да не знае?

– Освен това съм опитвал – продължих аз. – Аз съм емпирик, опитвам. Кръвта продължава да тече или спира много бавно, а белегът винаги остава.

Той се усмихна широко, лъчезарно:

– Значи сте опитвали? И не става?

– Не става.

– И на Никулден ли не става?

Това вече беше много!

– Вижте, човече – попитах нервно, – аз разбирам от тия неща. Кое-то става на Никулден, трябва да става всеки друг ден! Природата не може да има едни закони днес, а утре други. Природните закони са инвариантни спрямо...

– Да, така е. – съгласи се той. – Защо се разгневихте?

– Закъснях. Трябва да си тръгвам, време е. Извинете за последния ми изблик.

Казах довиждане и поех по алеята. Не бях изминал и десетина крачки, когато той викна подире ми:

– И все пак опитайте на Никулден. Ще се получи. Този път ще се получи, обещавам.

Да, стори ми се, че казва „обещавам“. Не, сигурно се лъжа – когато се обърнах, нямаше и следа от него.

Ти вярваш ли, Мариана, че морето може да знае всички тези неща? Разните там фибриногени, тромбопласти и фактори на Хагеман? Аз не вярвам. Морето е сляпа природна стихия. Или може би не? Или може би в тази стихия дреме разум, а значи и достойнство, и морал? Но за да го разбереш, трябва да отидеш при него като барба Милтиади – да коленичиш смирено, всеотдайно и чистосърдечно.

Ако беше жив, барбата щеше да каже: „Е, щом не вярваш, няма да го разбереш.“

Ти сигурно искаш да научиш дали ще опитам на Никулден. Няма да опитам, Мариана. За нищо на света няма да опитам.

Ами ако се получи?

Желя ти спокойна ноц.

КРАЙ

© 1987 Агоп Мелкоян

Сканиране и разпознаване: Преслава, 2006

Публикация: Агоп Мелкоян, Сборник „Via dolorosa“, Народна младеж, София, 1987

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2319>]